

Mezi literaturou a výtvarným uměním

O experimentu v poezii

Experimentální literatura ESB102

23. 4. 2018

Poezie jako experiment

Možnosti

- Jazykové
 - Fonická poezie
 - Minimalistická poezie – haiku
 - Onomatopoeie
- Formální
 - Ustálené struktury – sonet
 - Metrum a rým – volný verš
 - Vizuální báseň
- Tematické
 - Balada, elegie
- Poezie a význam – slova jako nositelé významů
- Poezie a hudba – hudebnost slov
- Poezie a obraz – hledání tvaru

*Je zima starci
a vše se před ním skrývá
v slunečním světle*

(Ivan Wernisch)

Sonet – redukce (Ivan Wernisch)

Jaroslav Vrchlický: Pověst námořníků

Pověst námořníků

Pověst námořníků

Pověst námořníků

Báj praví: kdo se v moři utopili,
své vdovy, které po nich hynou v pláči,
vždy navštěvují, když se půlnoc mračí
a nad vlnami chladný vítr kvílí.

Báj praví: kdo v moři utopili
své vdovy, po nich hynou v pláči,
navštěvují, když se půlnoc mračí
a nad vlnami vítr kvílí.

Báj praví: v moři utopili
vdovy, po nich hynou v pláči,
když se půlnoc mračí
a nad vlnami kvílí.

Báj praví: v moři
vdovy hynou v pláči,
když se mračí
a vlnami kvílí.

U lože stane tłum jich zasmušilý,
vlas s vousem jejich kalná pěna smáčí
a z očních děr se mořská řasa stáčí,
tak nad ložem své lásky stojí chvíli.

U lože stane tłum zasmušilý,
vlas s vousem kalná pěna smáčí
a z děr se mořská řasa stáčí,
tak nad ložem lásky stojí chvíli.

U lože stane zasmušilý,
vlas s vousem pěna smáčí
a z děr se řasa stáčí,
tak nad ložem stojí chvíli.

U lože zasmušilý
vlas s vousem smáčí
a z děr se stáčí,
nad ložem stojí chvíli.

Ó dítě! rovněž ve podzimku žití
fantomy našich vášní, lásky, touhy
v bezesných nocích před námi se zvednou.

Ó dítě! rovněž ve podzimku
fantomy vášní, lásky, touhy
v nocích před námi se zvednou.

Ó dítě! ve podzimku
fantomy lásky, touhy
před námi se zvednou.

Ó! ve podzimku
fantomy lásky
námi se zvednou.

Rci, odkud jdou, kam spějí, co ten dlouhý
jich pohled chce? – tu musíš pochopiti
to velké štěstí milovat jen jednou!

Rci, odkud jdou, kam spějí, co dlouhý
jich pohled chce? – musíš pochopiti
to štěstí milovat jen jednou!

Rci, odkud kam spějí, co dlouhý
pohled chce? – musíš pochopiti
to štěstí jen jednou!

Rci, odkud kam, co dlouhý
chce? – musíš pochopiti
to štěstí jen!

Sonet – redukce (Ivan Wernisch)

Pověst námořníků

Báj praví v moři
vdovy v pláči
se mračí
a kvílí.

U lože
vlas vousem
z děr se stáčí,
nad ložem stojí.

Ó! podzimku
fantomy
se zvednou.

Rci, odkud kam dlouhý
chce? – pochopiti
to štěstí!

Pověst námořníků

Báj v moři
v pláči
se
kvílí.

Lože
vousem
z děr stáčí,
ložem stojí.

Ó!

zvednou.

Rci, odkud kam
chce? –
to!

Pověst námořníků

Báj
pláči

z děr
ložem

Ó

Rci, odkud

Pověst námořníků

Rci,

Poezie a hudba

Hudba slov

„Ve Fasanenstrasse předčítá Peter Urban mé veselé historky ze života velikánů. Ředitel literárního domu si najednou všimne, že ve dveřích stojí a do sálu nakukuje Gelu Naum. Jelikož se o tomto velkém rumunském surrealistovi ví, že neumí ani trochu německy, ředitel vyskočí ze židle a nabídne se, že by tlumočil do francouzštiny. Ne, to ne, raději ne, odpovídá Gelu Naum, děkuji, já nepotřebuji rozumět slovům, přišel jsem si poslechnout poezii.“

- *Ivan Wernisch – Růžovejch květů sladká vůně (s. 73)*

Poezie a hudba

Písničkáři

- Bob Dylan, Leonard Cohen, Tom Waits
- Jaroslav Hutka, Karel Kryl

"Masters Of War"

Come you masters of war
You that build all the guns
You that build the death planes
You that build all the bombs
You that hide behind walls
You that hide behind desks
I just want you to know
I can see through your masks.

You that never done nothin'
But build to destroy
You play with my world
Like it's your little toy
You put a gun in my hand
And you hide from my eyes
And you turn and run farther
When the fast bullets fly.

(The Freewheelin' Bob Dylan, 1963)

Báseň v próze

Ivan Wernisch

Zima

Stále jsem hovořil o zimohrádku, až jsi řekla: tak mě tam zaved'. A tu jsem se počal vymlouvat: možná, že se zklameš, je to uprostřed polí a v lese jsou divoké kočky, na schodech jsou sochy, které si ovívají pohlaví lopuchou, nebudou se ti líbit. Přiznám se, řekl jsem, že jsem si něco vymyslel. Ale tys uhodla, že jsem si vymyslel všechno, a řeklas: už si taky myslím, že by se mi nelíbil, nemám ráda divoké kočky a nikdo nás tam nečeká, nemysli na to.

(in *Zimohrádek*, 1965)

Představ si

Představ si jemný, hustý déšť. Představ si, že se blížíš k domu.

Ten dům se ti líbí. Představ si dům, jaký by se ti líbil. Nyní budu ukazovat, co bych si ještě přál mít v básni: trávník, pěšinu, kočku ve dveřích kůlny, stůl na verandě. Vidíš?

Netrvám na ničem. Chceš, aby už byl večer? Dobrá, je tedy večer, v lampě na verandě hoří knot. U lampy někdo sedí a dívá se k tobě.

Vidíš ozářený obličej: je to žena, je to muž?

Je to smutné? Není? To nechám na tobě. Teď pokládám nohu na kamenný schod, z něhož déšť splachuje bělavé okvětní lístky.

(in *Brokovnice pod kabátem*, 2014)

Experimentální poezie

Morgenstern & Apollinaire

Christian Morgenstern
(1871—1914)

- Nonsensová poezie
 - Předchůdci: Edward Lear, Lewis Carroll
- Abstraktní poezie
- Dílo
 - *Šibeniční písně (1905)*
 - *Palström (1910)*
- Předchůdce
 - *dadaismu, surrealismu*

Guillaume Apollinaire
(1880—1918)

- Pásmo
 - Navazování volných asociativních představ
- Dílo
 - *Alkoholy (1913)*
 - *Kaligramy (1918)*
- Předchůdce
 - *kubismu, surrealismu, futurismu*

Nonsense

Lewis Carroll

Jabberwocky

'Twas brillig, and the slithy toves
Did gyre and gimble in the wabe;
All mimsy were the borogoves,
And the mome raths outgrabe.
'Beware the Jabberwock, my son!
The jaws that bite, the claws that catch!
Beware the Jubjub bird, and shun
The frumious Bandersnatch!,

Žvahlav

Bylo smažno, lepě svihlí tlové
se batoumali v dálnici,
chrudošní byli borolové,
na mamné krsy žárnící.
„Ó synu, střež se Žvahlava,
má zuby, drápy přeostře;
střež se i Ptáka Neklava,
zuřmící Bodostre!“

(překlad: Jaroslav Císař)

Nonsense

Daniil Charms

ZRZEK

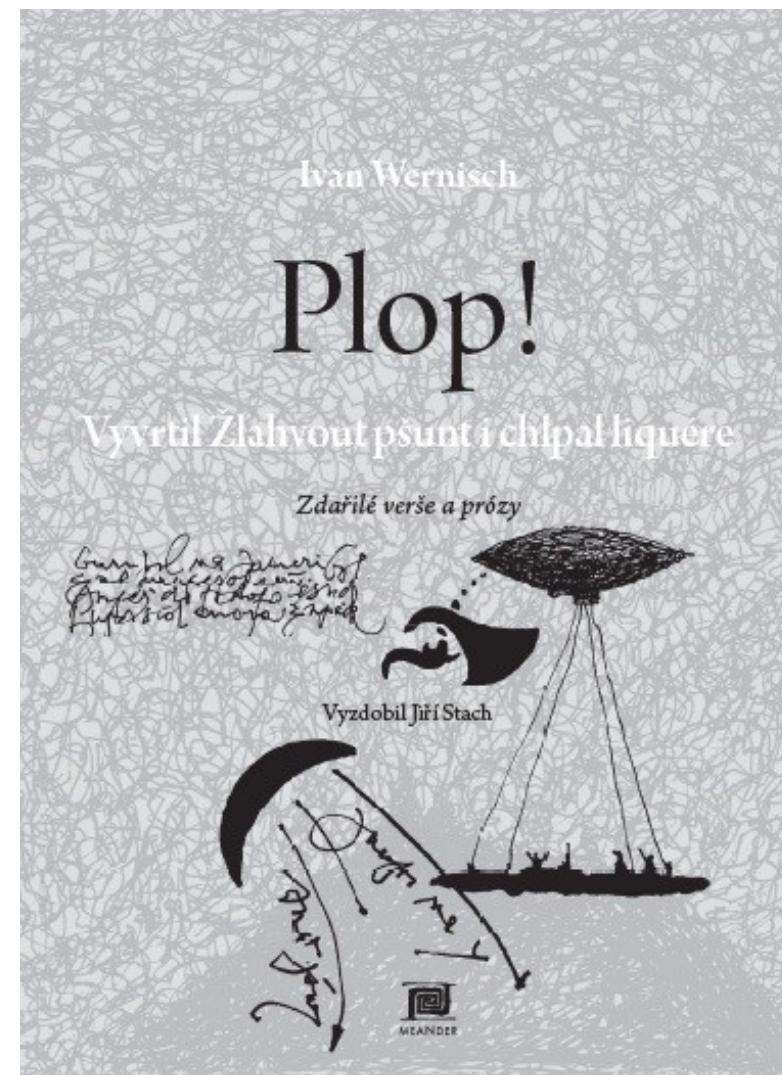
Byl jednou jeden zrzavý člověk, který neměl ani oči, ani uši. Neměl ani vlasy, takže „zrzek“ mu vlastně říkali jen tak. Nemohl mluvit, protože neměl ústa. Nos také neměl. Neměl dokonce ani ruce a nohy. Ani břicho neměl, ani záda neměl, ani páteř neměl a ani žádné vnitřnosti neměl. Nic neměl. Takže vlastně ani není jasné, o kom je řeč. Tak už o něm snad radši ani nebudeme mluvit.

Nonsense

Ivan Wernisch

HULÁTY SERCE

*Huláty sercem zmíkaly,
zdouvaly čmourný zrouchy, čad'oury
dřípěly v zkouši, vícily mrhátu orkestónů,
hloupaček, kotáčů hurhál i klopiska zvozní;
ve trachtnou potentu vyšumral sám
mrapicán-huszár s klostýrou v knihni.*

Vizuální poezie

- Kaligramy – typografie reprodukuje vizuální podobu obsahu
- Objektivní tvorba – písmeno jako objekt
- Konkrétní poezie – obrazová složka dominuje jazykové

Vizuální poezie

Stéphane Mallarmé – Vrh kostek

JAKO KDYŽ

*Prosté
tichu*

v nějakém nedalekém

krouží

*našeptávání
zavinutému v ironii
nebo*

tajemství

klesající

zasténané

víru opojení a brůzy

nad propastí

aniž ji pokryje

a aniž před ní prchá

a býčká v ní tak čiré znamení

*„Vrh kostek
Nikdy nevyloučí
náhodu“*

JAKO KDYŽ

Vizuální poezie

Christian Morgenstern – kaligramy

DIE TRICHTER

Zwei Trichter wandeln durch die Nacht.
Durch ihres Rumpfs verengten Schacht
fließt weißes Mondlicht
still und heiter
auf ihren
Waldweg
u.s.
w.

TRYCHTÝŘE Josef Hiršal

Dva trychtýře jdou noční tmou.
Těl jejich úzkou skulinou
proudí jas luny
klidně, stále
na cestu
lesem
a t.
d.

Vizuální poezie

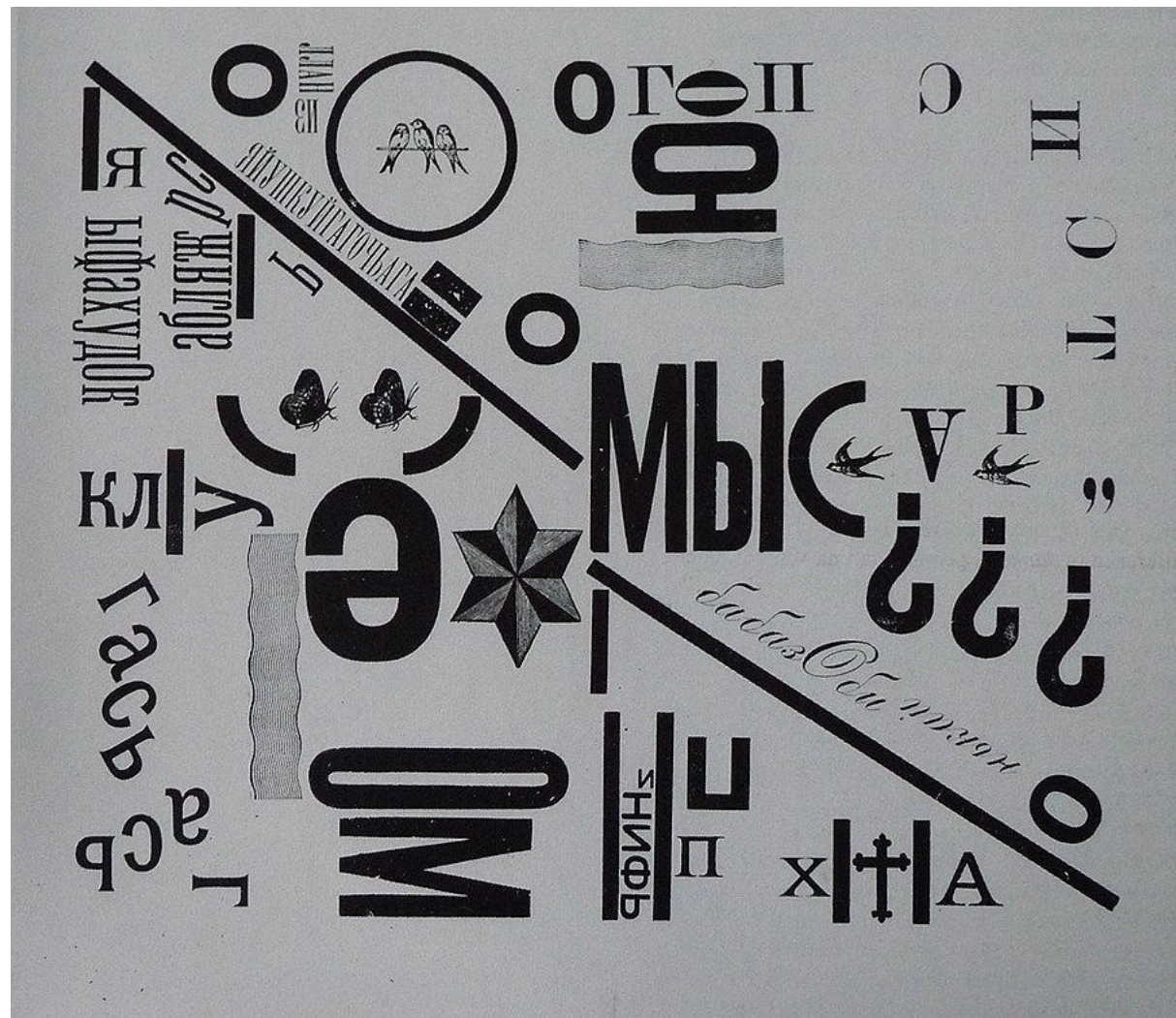
Guillaume Apollinaire – kaligramy

S
A
LUT
M
O N
D E
DONT
JE SUIS
LA LAN
GUE É
LOQUEN
TE QUESA
BOUCHE
O PARIS
TIRE ET TIRERA
T O U JOURS
AUX A L
LEM ANDS

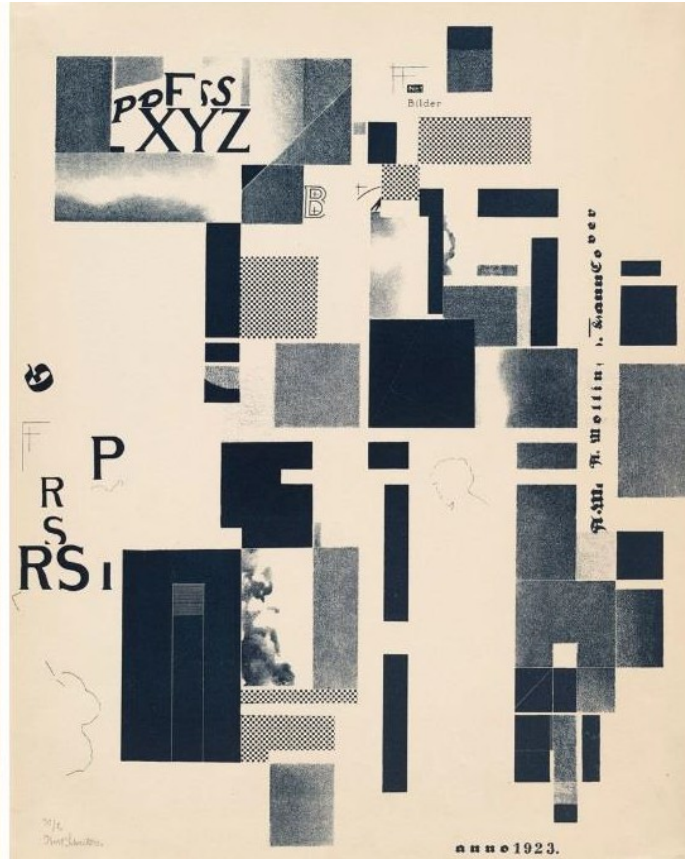
B
U
D
ZDRÁV
S
V E
T E
JEHOZ
JÁ JSEM
VÝMLUVNÝM
JAZYKEM
KTERÝ TVA
ŮSTA
Ó PARÍŽI
VYPLAZUJÍ A BUDOU
VYPLAZOVAT
V E Ć N Ě
N A N Ě M C E

Vizuální poezie

Futurismus

Vizuální poezie *Dada*

Vizuální poezie

André Breton – básně objekty

Vizuální poezie

e. e. cummings

19

un(bee)mo

vi

n(in)g

are(th

e)you(o

nly)

asl(rose)eep

Vizuální poezie

e. e. cummings

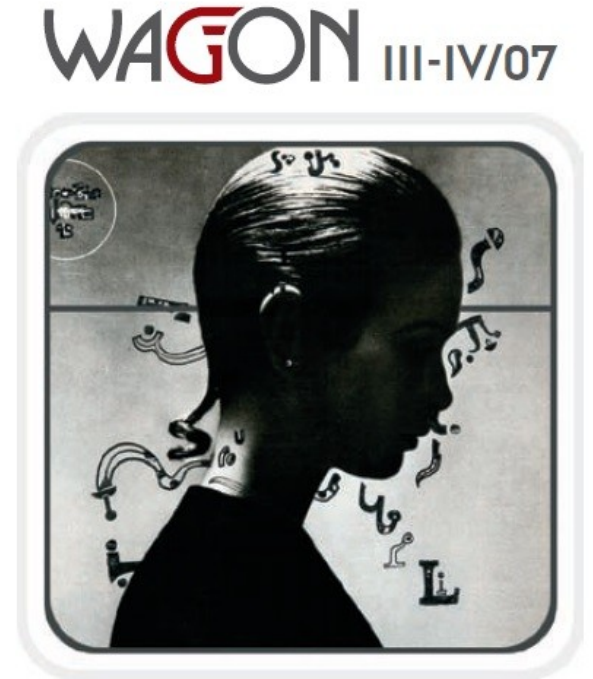
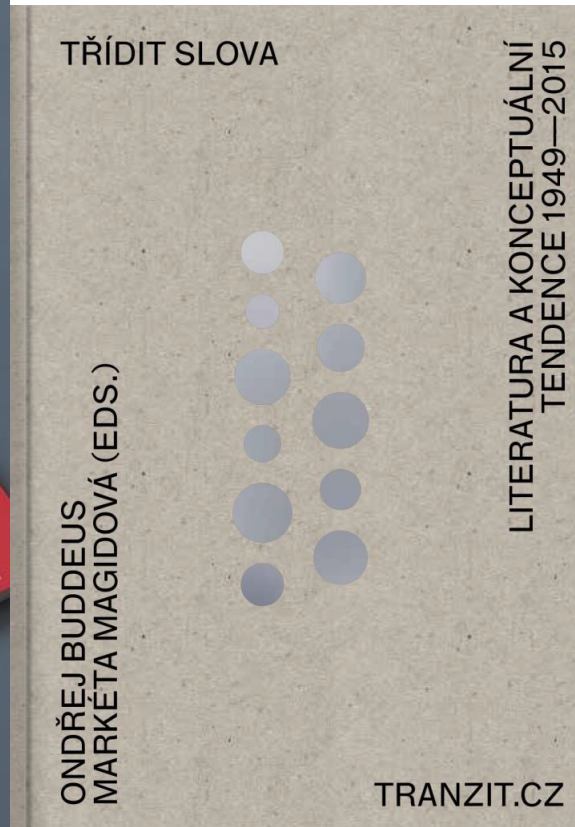
- Unmoving are you aslepp
- (bee in the only rose)

Experimentální poezie *Česká scéna*

Bohumila Grögerová a Josef Hiršal

Experimentální poezie Česká scéna

EXPERIMENTÁLNÍ
POESIE

R O M A N C E

ty - cesta
 já - chodec
 ty - les
 já - lovec
 ty - dům
 já - klepátko
 ty - dveře
 já - klíč
 ty - pokoj
 já - svícen
 ty - šachovnice
 já - král /černý/

stoupati
 klesati
 stoupati
 klesati
 stoupati
 klesati

oblaka oblaka oblaka

Vizuální poezie

Ladislav Novák

mlčení

mlčení

mlčení

mlčení

mlčení

mlčení

mečeni

mečeni

mečeni

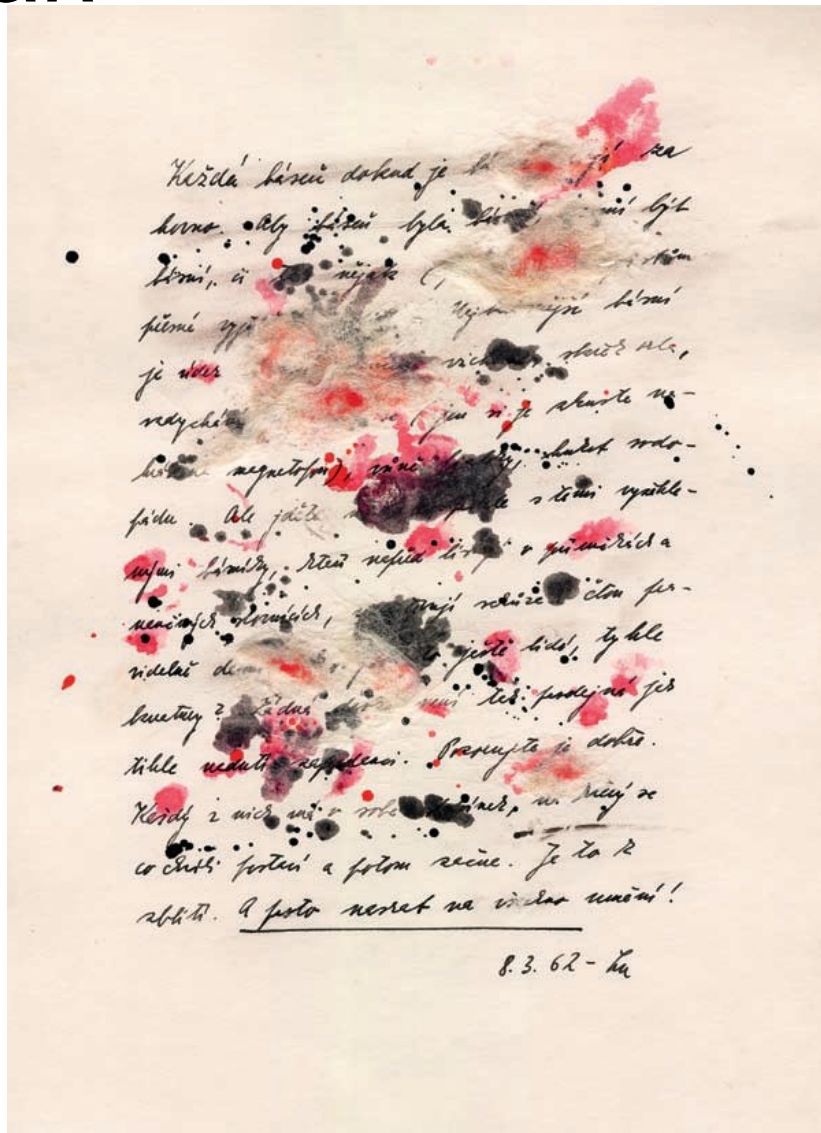
(meč čtení:
meč není)

mečeni

mečeni

mečeni

mlčení

Imaginativně-auditivní poezie

Ian Mikyska – Partitury pro čtenáře

(Praha: Psí víno, 2016)

molto presto (velmi rychle)

tichý tis nad růží stíny sklání tišší nic
nad nůši stíny klaní rychlí ti snad tuží
Rýny ranní liščích tich sad ruší tíhy
klání lichý tik rád tuší síly skalní tiky
syt lát tůním rýhy laní tisíc sít nad Luží
z tíhy sází tiší síť snad ruchy z rýhy ranní
liščí rys nať zúží z tíhy sazí tich otisk dal
z růží liny ranní rychlý lis sál tužší rýhy
skalní rytý hnis rád nůši síly klátí žitý rys
sál tůní tíhy laní rychlý vlis však tuším
líný shání těch i Ti sňal růži z dýhy sazí

Cvičení sluchu druhé: Odhlučnění

(Chotkovy sady, na straně u Mariánských hradeb)

nejdříve přistoupit zády k automobilům

nevnímá-li člověk jejich fyzickou rychlost
morfologie jejich zvuku je vlastně velmi pomalá

ne novější a dražší a starší a levnější

ale tišší – hlasitější

hrubší – hladší

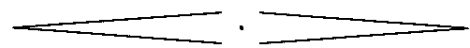
některá nechávají vyniknout motor

kola – –

silnici – –

vítr – –

pokaždé trochu jinak, jinak stejně:

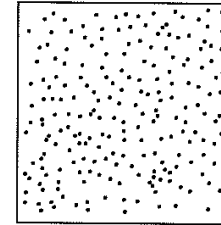
a přes to sepáratně paralelní morfologie stromů
– přistoupit k nim znovu a znovu

snažit se nenechat ustoupit nájezdům
jediný lístek

Preludium třetí: „Časosběr podzimu“

- je kapka, která dopadne na list stromu
- je tření listu stromu o druhý (ne víc)

[30"]

děšť bílý šum konstanta

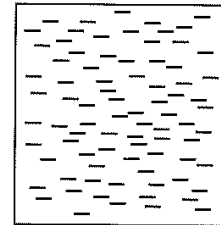
neměnnost

urychlená stáze

rychlost okamžiků

jednotlivostí

[20"]

děšť ve vteřině

ustane a

tisíc malých tření

se spojuje v šum

jiných frekvencí

barvy

jeden strom do levého ucha
na levý prší

druhý do pravého
na pravý ne

oba ale smyšlenou rychlostí opadávají
v průběhu dvou minut jakoby náhodou
zbude na levém jeden lístek a na pravém dva

a zem zůstává tichá
schovejí do orchestru, nesnažíme-

a tam venku se noty stejně vždy
-li se dost

Václav Havel – *Antikódy*
Jiří Kolář – *Básně ticha*

23. 4. - 18. 5. 2018

Tereza Podešvová

ODHALENÁ PRAVDA

DUCK BAR

Kamenná kolonie 10c

Brno

